

Prof. JEFFREY D. SACHS

Orta Doğu'nun **kendini idare etmesine** izin verilmeli

Amerika'ya son 10 yıl içinde trilyonlarca dolara ve binlerce cana mal olan **ABD müdahaleleri** Orta Doğu'yu kalıcı olarak istikrarsız kılarken, etkilenen ülkelerde ağır acılara sebep oldu.

Jeffrey D. Sachs Columbia Üniversitesi'nde Sürdürülebilir Kalkınma Profesörü, Sağlık Politikası ve Yönetimi Profesörü ve Dünya Enstitüsü Direktörüdür. Ayrıca Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri'ne Milenyum Kalkınma Hedefleri konusunda Özel Danışmanlık yapmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve diğer güçlerin Orta Doğu'nun kendisini ulusal egemenliğe ve Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ne uygun bir şekilde idare etmesine izin vermesinin zamanı geldi. ABD Irak'ta bir askeri harekat daha yapma ve Suriye'ye müdahale etme niyetindeyken iki temel gerçeğin farkına varmalı. Bir, ülkemize son on yıl içinde trilyonlarca dolara ve binlerce cana mal olan ABD müdahaleleri Orta Doğu'yu kalıcı olarak istikrarsız kılarken, etkilenen ülkelerde ağır acılara sebep oldu. İki, bölgedeki Suriye, Suudi Arabistan, Türkiye, İran, Irak, Mısır ve diğer devletler karşılıklı uzlaşmaya varmak için hem imkân hem de istek sahibi. Onları durduran şey ise ABD veya Rusya gibi başka bir dış gücün onların adına kesin bir zafere ulaşacağına inanmaları.

Osmanlı İmparatorluğu 1. Dünya Savaşı'nın sonunda yıkıldığında, o günün büyük güçleri, İngiltere ve Fransa, Orta Doğu'nun petrolü, jeopolitiği ve Asya'ya geçiş güzergâhları üzerinde kendi kontrollerini garantiye alabilmek için itilaf devletleri oluşturdular. Onların bu kötü tutumu Sykes-Picot Anlaşması'na da yansıtıldı ve tahrip edici dışarıdan müdahilliğin kalıcı bir örneği oldu. Amerika sonradan global bir güç olarak yükseldiğinde ise, Orta Doğu'ya yönelik aynı şekilde tutum sergileyerek demokrasi retoriği yaparken bölgedeki hükumetleri bıkıp usanmadan başa getirdi, devirdi, rüşvet verdi veya maniple etti.

Örneğin, İran'ın demokratik olarak seçilmiş parlamentosu ve başbakanı Muhammed Musaddık'ın 1951 yılında Anglo-Iranian Oil Company'i devletleştirmesinin üzerinden iki yıl bile geçmeden ABD ve İngiltere Musaddık'ı devirmek istedi. Onun yerine ehliyetsiz, sert ve otoriter Şah Rıza Pehlevi'yi getirmek için istihbarat teşkilatlarını kullandılar. 1979 yılında Şah'ı deviren İslam Devrimi, beraberinde şiddetli bir anti-Amerikancılık dalgası getirdi. Ancak ABD, uzlaşma arayışına girmek yerine, Irak'ın 1980'li yıllarda İran'la yaptığı sekiz yıllık savaş sırasında Saddam Hüseyin'i destekledi. Irak'ın, İngiliz ve Amerika ile ilişkileri hiç bir zaman iyiye gitmedi. İngiltere, 1. Dünya Savaşı'ndan sonra insafsızca "uşak" gibi gördüğü bir Irak devleti kurdu. Çoğunluktaki Şii nüfusu kontrol altında tutmak için Sünni elitleri kayırdı. 1920'li yıllarda petrol bulunduktan sonra, İngiltere gerektiğinde askeri güç kullanarak yeni petrol sahaları üzerinde kontrolü eline geçirdi.

ŞİDDET EYLEMLERİNDE YÜZ BİNLERCE IRAKLI HAYATINI KAYBETTİ

ABD, Baas partisini ve Saddam'ı başa geçiren 1968 darbesini destekledi. Ancak Saddam'ın 1990 yılında Kuveyt'i istila etmesinden sonra ABD onun aleyhine döndü ve o zamandan beri Irak politikaları hiç olmadığı kadar karmaşık hale geldi. Tüm bunlara iki savaş, yaptırım rejimleri, Saddam'ın 2003 yılında devrilmesi ve kabul edilebilir olduğunu düşündüğü bir hükumeti başa geçirmek için

Birinci Dünya Savaşı'ndan 100 yıl sonra sömürgeci uygulamaların artık kesin olarak sona ermesi gerekiyor. **Orta Doğu kendini idare etmek için, herhangi bir büyük güce değil, BM Sözleşmesi tarafından korunma ve desteklenmeye** ihtiyaç duyuyor.

yaptığı birçok teşebbüs de dahil. Sonuç ise sadece bir felaket oldu. Dış güçlerin teşvik ettiği devam eden bir iç savaşta Irak'ın bir toplum olarak yıkımı yaşandı. Bu durum, ekonominin iflas etmesine ve çöken hayat standartlarına yol açtı. 1990 yılından beri şiddet eylemlerinde yüz binlerce Iraklı hayatını kaybetti.

Suriye 1. Dünya Savaşı'ndan sonra on yıllar boyunca Fransız hakimiyetinde kaldı. Daha sonra1960'lı yıllardan itibaren ABD ve Avrupa ülkeleri ile aralıklarla devam eden sıcak ve soğuk ilişkiler yaşandı. Son on yıldır ABD ve müttefikleri, Suriye'deki İran nüfuzunu sarsmak için Başkan Beşar Esad'ın rejimini zayıflatmayı ve 2011 yılından itibaren de genel olarak dolaylı bir savaşla devirmeyi denedi. Sonuçlar Suriye halkı için yıkıcı oldu. Rusya ve İran tarafından desteklenen Esad, iktidarını korusa bile 190 binden fazla Suriyeli öldü. ABD ve müttefikleri tarafından desteklenen ayaklanmanın sonucu olarak milyonlarca insan yerinden edildi. Söylentilere göre bazı ABD yetkilileri, yükselişine ABD destekli ayaklanmanın sebep olduğu militan İslam Devleti ile savaşmak amacıyla Esad ile ittifak kurmayı düşünüyor.

ABD, İngiltere, Fransa, Rusya ve diğer dış güçler tarafından on yıllardır yapılan alaycı ve sıklıkla gizli olan müdahalelerden sonra bölgenin siyasi kurumları, büyük oranda yolsuzluk, mezhep politikaları ve kaba kuvvete dayanıyor. Orta Doğu krizleri, en sonuncusu da dahil olmak üzere İslam devletinin yakın geçmişteki kazançlarıyla tetiklenmiyor. ABD, belki bir hükümeti değiştirmek için (Irak'ta yeni organize ettiği gibi) müdahale ediyor veya yeni bir bombalama saldırısı başlatıyor. Perde arkasındaki anlaşmalar ve şiddet, günü idare etmek amacıyla devam ettiriliyor.

Aydın kesim, Arapların demokrasiyi becerememeyeceğini iddia ediyor. ABD ve müttefikleri, Arap demokrasisinin sonuçlarını beğenmiyor. Bu durum, beklenenden daha çok milliyetçi, anti-İsrail, İslamcı ve Amerika'nın petrol çıkarları için tehlikeli olan hükümetler ortaya çıkarıyor. Seçimler bu yönde gittiğinde, ABD basitçe seçim sonuçlarını göz ardı ediyor (2006 yılında Hamas Gazze'de halk oyunun büyük bir çoğunluğunu kazandığında yaptığı gibi).

ABD, ORTA DOĞU'DA ŞİDDET DÖNGÜSÜNÜ DURDURAMIYOR

Sonuç olarak ABD, Orta Doğu'da şiddet döngüsünü durduramıyor. Libya, Gazze, Suriye ve Irak'taki hasar siyasi bir çözümün bölge dahilinde bulunmasını ve dışarıdan empoze edilmemesini gerektiriyor. Bu nedenle BM Güvenlik Konseyi, büyük güçlerin geri çekilmesini ve felç edici ekonomik yaptırımların kaldırılmasını sağlayan uluslararası bir çerçeve sağlamalı. Ayrıca bölgenin kendi hükumetleri ile fraksiyonları tarafından varılan siyasi anlaşmalara da riayet etmeli.

İran, Türkiye, Mısır, Suriye, Suudi Arabistan, BAE ve diğer komşular ABD, Rusya ve Avrupa'nın diğer eski sömürge güçlerinin müdahalesi olmaksızın sorunlarını aralarında çözmek için birbirini yeterince tanıyor. Orta Doğu ülkelerinin İslam Devleti gibi aşırı şiddet düşkünü gruplarını silahtan, paradan ve medyanın dikkatinden yoksun bırakmak için ortak çıkarları var. Onlar aynı zamanda petrolün dünya piyasalarına akmasını devam ettiriyor ve gelirlerin çoğunu ele geçirmekte çıkar ortaklığı yapıyorlar.

ABD ve diğer güçlerin geri çekilmesi halinde her şeyin güllük gülistanlık olacağını iddia etmiyorum. Önümüzdeki yıllarda da bölgeyi krizde tutmaya yeterli nefret, yolsuzluk ve silah var. Bu nedenle hiç kimse yakın gelecekte istikrarlı demokrasilerin sağlanmasını bekleyemez.

ABD ve diğer yabancı güçler bölgeye karışmaya devam ettiği sürece kalıcı çözüm bulunamayacak. Birinci Dünya Savaşı'ndan yüz yıl sonra sömürgeci uygulamaların da artık kesin olarak sona ermesi gerekiyor. Orta Doğu kendini idare etmek için, herhangi bir büyük güce değil, BM Sözleşmesi tarafından korunma ve desteklenmeye ihtiyaç duyuyor.

Telif Hakkı: *Project Syndicate, 2014.*
www.project-syndicate.org